

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA KOMPARATIVNU KNJIŽEVNOST**

Diplomski rad
Pjesništvo Đorđa Balaševića

Mentor: dr. sc. Maša Grdešić

Student: Tanja Maretić

U Zagrebu, listopad 2017.

Sažetak

Rad istražuje teme, filozofsku misao i stil popularnog suvremenog pjesnika Đorđa Balaševića koji djeluje na prostoru bivše Jugoslavije. Ispituje utjecaje književne tradicije na koju se oslanja – trubadursko pjesništvo u ljubavnom dijelu opusa, te ironiju u društveno-političkim temama kao naslijeđe postmoderne, dok su iste teme također prisutne i kao nepoznatiji dio trubadurskog opusa. Analizira se tematika, česti motivi i struktura pjesama. Psihoanalitičkim pristupom promatra se u čemu pjesnik pronalazi inspiraciju te se njegovo stvaralaštvo prikazuje slično alkemijskom postupku, pri čemu Balaševiću žena služi kako muza ili nadahnuće, a konačni cilj otkriće zlata – ili otkriće pjesnika i pjesničkog poziva u sebi.

Ključne riječi: kulturalni studiji, Balašević, psihoanaliza, alkemija, trubaduri, arhetip žene, popularna kultura.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	4
2. KNJIŽEVNOST I PSIHOANALIZA	
1.1. „PSIHOLOGIJA“ ALKEMIJE.....	5
1.2. CARL GUSTAV JUNG I PSIHOANALIZA.....	5
1.3. JUNGOVA PSIHOANALIZA I KNJIŽEVNOST.....	7
3. ĐORĐE BALAŠEVIĆ – LJUBAVNO PJESNIŠTVO	
1. UVOD.....	10
2. BALADA I TRADICIJA TRUBADURSKOG PJESNIŠTVA...	11
3. PETRARKIN LOVOROV VIJENAC.....	13
4. ANALIZA PJESAMA IZ ZBIRKE „DODIR SVILE“.....	14
5. TKO JE ONA?.....	18
6. ZAKLJUČAK O LJUBAVNOM PJESNIŠTVU.....	20
4. POLITIČKE I DRUŠTVENE TEME BALAŠEVIĆEVA OPUSA	
4.1. POLITIKA, ANTIRATNO PISMO I MALOGRAĐANŠTINA	21
4.2. KAKO PJESNIK VIDI VELIKE SVJETSKE SILE?.....	26
5. ZAKLJUČAK.....	27
6. POPIS LITERATURE.....	29

1. UVOD

*Pola svjetske književnosti ne bi nastalo da je netko imao hrabrosti nekome izraziti ljubav.*¹

Rad će pokušati odgovoriti na pitanje zbog čega je pjesnik Đorđe Balašević izuzetno popularan na području bivše Jugoslavije i kakav je status njegovih stihova u znanosti o književnosti pri čemu će nam kao temelj istraživanja poslužiti sve popularniji kulturalni studiji koji se bave upravo popularnom kulturom. U samim studijima velik je izazov bio definirati pojam kultura. Koncept kulture koji se pojavio kao polazište za daljnja istraživanja i čitanja jest sljedeći: „Kultura je obična, društveno locirana i oslobođena elitističke isključivosti, vezana uz sveukupan način života... koji također počiva na određenim vrijednostima i proizvodi značenje.“² Udaljavanje od „visoke“ ili „elitističke kulture“ u kulturalnim studijima objašnjava se mišlju kako kulturna manjina „ima zadatak čuvati i štititi visoku kulturu tako što mora neprestano upozoravati na razliku između onoga što je u kulturi dobro i loše.“³ Uz pitanje popularnosti, ovaj rad će razmotriti tematiku i česte motive koji se pojavljuju u pjesnikovu opusu te pokušati objasniti filozofiju koja je pozadina nastanka pjesama. Nadalje, tematiku ćemo razmatrati kroz dvije cjeline: u prvoj će naglasak biti na ljubavnim pjesmama, i to baladama koje su uvijek prva asocijacija na pjesnikovo ime. Kroz pojavu arhetipa alkemičara u književnosti analizirat ćemo Balaševićevo ljubavno pjesništvo jer ono vrlo podsjeća na alkemičara koji zajedno sa ženom koja se pojavljuje u pratnji pokušava stvoriti zlato, ili pronaći sveti gral. Interesirat će nas i utjecaj trubadurskog pjesništva na koncept i svjetonazor Balaševićeva djela.

Zatim ćemo istražiti odnos prema društvenim i političkim pitanjima te pokušati objasniti koja je najčešća stilaska figura te na koju književnu tradiciju se pjesnik ovdje oslanja. Promatrat ćemo autopredodžbe koje pjesnik ima o svom narodu (Srbi u Vojvodini) pri čemu ćemo detaljno analizirati odnos prema vladajućima, te prema mentalitetu ljudi s kojima se pjesnik (u pjesmama) svakodnevno susreće.

Konačno, istraživačko pitanje na koje ćemo pokušati odgovoriti u ovom radu, izuzev objasniti temu i sadržaj pjesnikova djela, jest filozofija koja iza tog djela stoji.

Jungovsku književnu kritiku zanima uočiti fazu individualizacije pojedinog lika, radi njegovog jasnijeg razumijevanja i točnijeg dovođenja u vezu s ostalim likova i cjelinom

---

¹ Bilješka s predavanja prof. Pavla Pavličića, kolegij *Petrarca i petrarkizam*.

² D. Dean: *Kulturalni studiji. Ishodišta i problemi*. Zagreb: AGM, 2002, str.8.

³ Isto, str.20.

teksta, ali je po njemu moguće i da se sam tekst pokaže otiskom autorove faze individualizacije pa ga onda Jung promatra kao umjetničko svjedočanstvo jednog izvanumjetničkog duhovnog rasta što će i nama biti polazište za objašnjenje filozofije djela Đorđa Balaševića.

2. KNJIŽEVNOST I PSIHOANALIZA

2.1. „PSIHOLOGIJA“ ALKEMIJE

Carl Gustav Jung, poznati psiholog s početka 20.st., Freudov učenik koji se kasnije s njime razilazi, ekvivalent svojoj psihologiji nalazi u srednjovjekovnoj alkemiji (od grčkog *khemia* „umijeće pretvaranja metala“ i arapskog člana *al*). On je prvi alkemiju učinio psihološki razumljivom 20. stoljeću pokazavši kako su alkemijski simboli slični arhetipskim slikama u snovima.

Alkemija je poznata kao „hermetičko umijeće“ – tajna i okultna vještina nazvana prema legendarnom osnivaču alkemije trostruko najvećem Hermesu. Što je bio cilj alkemičara? Pokusi s tvarima za pretvorbu osnovnih metala u zlato, potraga za sredstvom za transumaciju kojom bi se postigla ta promjena u zlato – kamen mudraca – to se sredstvo još zvalo lapis. Alkemičara su često prikazivali kako radi sa suradnicom, animom ili duševnom slikom. „Kemijski brak“ alkemičara i njegove suradnice trebao je proizvesti zlato. Po svojoj prilici cilj alkemičara nije bio proizvesti stvarno materijalno, nego „filozofsko“ zlato. Zanimalo ih je ne samo pretvaranje nežive materije u živu, nego i vlastita duhovna transformacija. Jung smatra kako su alkemičari sve više postajali svjesni mistične prirode svog rada.

2.2. CARL GUSTAV JUNG I PSIHOANALIZA

Zadatak psihoanalize istovjetan je alkemijskim nastojanjima po Jungu. Oboje – alkemičar i osoba koja se podvrgava psihoterapiji – pacijenti su (od lat. korijena *pati* – patiti) jer se oboje moraju suočiti s užasom vlastitog nesvjesnog u procesu u kojem je cilj potpuna transformacija. Jung je prepoznao kako je rad alkemičara usporediv s procesom individualizacije – potpunom integracijom sebstva čineći svjesnim ono što je pacijentu do tada bilo nedostupno putem psihoterapije.

Veći dio Jungova razmišljanja i pisanja zaokupljen je pojmom arhetipa. ARHETIP (*arkhaîos* – star, *typos* – oblik) je (arhetipski) potencijal već sadržan u sebstvu, odnosno to su kolektivne nesusjesne jedinice upisane u psihološki kod pojedinca. Arhetipovi nisu pojedinačne mentalne slike nego univerzalni simbolički obrasci zajednički čitavom čovječanstvu, misaoni oblici koji su ustanovljeni davno prije negoli je čovjek razvio umnu svijest.⁴

Od ove klasifikacije arhetipa najzanimljiviji će nam biti arhetip anime. Za Junga je arhetip anime otisak ili arhetip svih dojmova koje je žena ikad ostavila, svih nagomilanih iskustava o ženi. Arhetip anime bit će nam bitan pri analizi Balaševićeva ljubavnog pjesništva, jer će se kod njega često pojavljivati žena kao i kod alkemičara koji uz sebe na slikovnim prikazima ima ženu kao pomoćnica pri miješanju, tj. pri pokušaju pravljenja zlata.

Budući da je slika nesusjesna, ona se nesusjesno projicira na ljubljenu ženu. Jung razlikuje **četiri osnovna stupnja** u razvitku Anime:

1. Anima kao projekcija seksualnih nagona – tip: Eva
2. Anima kao projekcija estetskih ideala – obilježavaju je još uvijek seksualni elementi, tip: Helena, idealizirana žena u trubadurskoj lirici i *Dolce stil nuovo*
3. Anima kao ženski unutarnji vodič kroz muškarčevo nesusjesno – lik koji uzdiže ljubav (Eros) do duhovnih razina, primjer: Djevica Marija, Beatrice Portinari.
4. Anima kao personifikacija mudrosti, Sapientia, primjer: Sulamka iz *Pjesme nad Pjesmama*.

Sazrijevanje se za Junga može shvatiti kao proces prelaska kroz niz arhetipskih očekivanja, a individualizacija je izraz procesa tijekom kojeg svako živo biće postaje ono za što je predodređeno. Za Junga to je ljudska psiha razvijena do krajnjih mogućnosti – putem dovršenja sebstva integracijom nesusjesnog (o kojem je ponekad govorio kao o čovjeku starom 2 mil. godina koji je u svima nama) s u vremenom ograničenom ličnošću suvremenog muškarca i žene. Jung je smatrao da san ima svrhu da pomogne procesu individualizacije tako što „vrijedan nesusjesni potencijal čini dostupnim čitavoj ličnosti“.⁵ Objašnjavajući san u kojem je sanjao viteza Jung tumači: „Čak i u snu znao sam da vitez pripada 12. st. Tada je nastala alkemija, ali to je bilo i razdoblje kada se tragalo za Svetim Gralom. Priče o Gralu za mene su bile iznimno važne još od vremena kada sam neke od njih ... prvi puta pročitao.

---

⁴ Glavni arhetipovi prema Jungu su:

- arhetip sjene (podsvjesni impulsi u čovjeku)
- arhetip anime (projekcija žene i ženskih funkcija u psihi muškarcu)
- arhetip animusa (projekcija muškarca i muških funkcija u psihi žene)
- arhetip junaka
- arhetip mudraca

arhetip cjelovitosti (mandale): Vidi u: Anthony Stevens: *Jung*. Sarajevo: Šahinpašić, 2007. str. 67.

⁵ Isto, str. 107.

Naslućivao sam da se iza njih još uvijek krije velika tajna. Stoga sam opravdano pomislio da bi san mogao istraživati svijet vitezova svetog Grala i potragu u koju su krenuli, jer je to u najdubljem smislu, bio moj vlastiti svijet ... Čitavo moje biće težilo je nečemu još uvijek nepoznatomu, a što bi životu u njegovoj banalnosti moglo pružiti neki smisao.“⁶

Jung će dalje u svojem razvoju kao psihoterapeut razvijati misao o tome kako pomoći ljudima u procesu individualizacije i prelaska preko arhetipskih očekivanja.⁷

Svijet vitezova Svetog Grala ili Merlina nije bio Freudov, već Jungov vlastiti svijet. Predstavljao ga je zamak na stijeni s alkemičarskim laboratorijem. Jung se distancirao od Freuda⁸ govoreći da nevolja s neurozom u modernom svijetu nije toliko seksualno potiskivanje koliko „gubitak duše“, izostanak opažanja svetog. Freud je svojom teorijom „sveto“ pokušao pronaći u čovjekovim osobnim instinktima, odnosno seksualnosti. Tu je zanemario pojam viteškog ideala, jednog od najplemenitijih izraza europskog duha smatra Jung.⁹

Jung u svojoj terapiji predlaže da je neuroza zapravo poziv da se sagleda ono što u nečijem životu nedostaje ili je problematično, te da se procesom terapije krene na put samootkrivanja i obnove do individualizacije koja bi pojedincu ponudila kvalitetniji i ispunjeniji život. Možemo zaključiti da je ono što alkemičari žele pronaći u fizičkom smislu (eliksir mladosti) ili srednjovjekovni vitezovi (Sveti Gral) Jung tražio u psihološkom smislu (ono što je u čovjeku samo mu je teško dostupno).

2.3. JUNGOVA PSIHOANALIZA I KNJIŽEVNOST

Jungovsku književnu kritiku zanima uočiti fazu individualizacije pojedinog lika, radi njegova jasnijeg razumijevanja i točnijeg dovođenja u vezu s ostalim likova i cjelinom teksta, ali je moguće i da se sam tekst pokaže otiskom autorove faze individualizacije pa ga onda Jung promatra kao umjetničko svjedočanstvo jednog izvanumjetničkog duhovnog rasta.

---

⁶ Isto, str. 113.

⁷ „Često mi se događalo da susrećem neurotične ljude. Oni teže položaju, braku, novcu... ali ostaju nesretni i neurotični čak i kada ostvare svoje želje. Takvi ljudi uglavnom imaju veoma ograničene duhovne obzore. Život im nije dovoljno sadržajan i smislen. Ako im se omogući da se razvijaju u bogatije ličnosti, neuroza uglavnom nestaje.“ Isto, str.126.

⁸ Proces sublimacija za Freuda je sposobnost da se izvorno seksualni cilj zamijeni nekim drugim koji više nije seksualan, ali je psihički s njime srodan. Ima kompenzacijsku funkciju. Sublimirane/kompenzacijske aktivnosti: snovi, intelektualni rad, umjetnost.

⁹ Isto, str.118.

„Pjesnik tu građu psihički asimilira, uznosi s razine običnosti na onu pjesničkog iskustva i podaruje joj izraz koji čitatelja silovito privodi većoj jasnoći i dubini ljudskog uvida time što ga u potpunosti čini svjesnim stvari koje inače izbjegava, previđa ili naslućuje tek s osjećajem mutne nelagode. Pjesnikovo djelo tumači i rasvjetljava sadržaje svijesti [...] Za psihologa ne ostavlja on ništa [...] Takve teme [...] ne prati nikakva neproničnost, jer one sebe u cijelosti objašnjavaju.“¹⁰

Ovime je zapravo iznio da pjesnike prihvaća kao kolege koji osvjetljavaju čovjeku/čitatelju ono što mu je do tada bilo nejasno ili je odbijao vidjeti, upućuju ga da osvijesti kroz likove i djelo i neke vlastitosti kojih je do tada možda bio nesvjestan. Smatra da tako upoznajemo nešto od vlastite odiseje: u svakoj svijesti zaljubljenom u pravdu postoji jedna Antigona, u svakom revoltu jedan Prometej, u svakom traženju Orfej, sanjamo pred Tristanom, dršćemo pred Edipom...

N. Frye u *Anatomiji kritike*, najobuhvatnijem i najsustavnijem pokušaju obrade teme arhetipa u književnosti, pojašnjava kako se kroz pojam arhetipa mogu sistematizirati književna ostvarenja različitih perioda i rodova. U njegovom sustavu znanosti o književnosti proučavanje tematike pruža temelj za razumijevanje elementarne književne strukture.

Arhetip Frye shvaća u nešto užem smislu nego Jung – više kao simbole, tj. slike koji se u književnosti javljaju dovoljno često da ih možemo smatrati elementima književnog iskustva/strukture, a arhetip alkemičara veže uz Goetheova Fausta.

Alkemičari kao pjesnici će se pojavljivati kroz razne književne rodove, povijesna razdoblja, pjesničke škole (plavi cvijet u romantizmu možemo uvjetno pribrojati ovom skupu), velike klasike književnosti poput spomenutog Goethea, Prousta koji „U traganju za izgubljenim vremenom“ to vrijeme otkupljuje u „Pronađenom vremenu“ gdje shvaća svoj poziv pisca. „Slika Doriana Graya“ bio bi noviji pokušaj aktualizacije Fausta na Wildeov način. U konačnici spoznaja govori da se potraga za zlatom ne odvija u vanjskom svijetu, zbog čega će oni koji su „prodali dušu“ za spoznaju izgubiti jer se ono nalazi u unutrašnjem svijetu alkemičara.

Obrada lika Fausta, srednjovjekovnog alkemičara popularizirana je pojavom Goetheova djela. Faust je znanstvenik, sveučilišni profesor i alkemičar koji je stekao sva znanja prava, filozofije, medicine, a „nažalost i teologije“, ali je i dalje nezadovoljan jer mu to nije dalo

---

¹⁰ https://bib.irb.hr/datoteka/605323.JUNG_I_KNJIZEVNOST.pdf

potpunu spoznaju, jer zna da postoji nešto više, što on sam ne može pronaći. Njegov otac sam je bio alkemičar koji je sa svojim sljedbenicima pripremljao lijek za stanovnike grada kada je zavladao epidemija kuge, a lijek je samo pospješio širenje epidemije, te su zapravo otac i Faust kao njegov pomoćnik postali nehотиčni ubojice. U želji za posjedovanjem tog znanja sklapa dogovor s vragom, koji će mu to dati na ovom svijetu u zamjenu za njegovu dušu u drugom.¹¹ Faust mu odgovara da ga ne zanima što će biti nakon ovog života. Avantura s vragom započinje, a Faust upoznaje svijet kakav nije do tada poznao – svijet u kojem on postaje zavodnik i ubojica. Tek se na kraju, odnosno u drugom dijelu Faust miri s činjenicom da ljudi ne bi trebali tražiti ono što im je nedostupno; ono što je izvan njihovih mogućnosti, nego trebaju prihvatiti život koji im je pružen. U trenutku kada Mefistofeles treba uzeti Faustovu dušu pojavljuju se anđeli, pokornici i drugi nebeski stanovnici (s druge strane) koji su izmolili kod Mater Gloriosa (tj. Kristove majke) spasenje za Fausta. U konačnici je Mefistofelesovu namjeru pobijedila ljubav onih koji su zagovarali za Faustovo spasenje, a Faust shvaća da je glavni cilj života ljubav.

U tome i jest glavna poanta Faustova traganja – tragajući za materijom i racionalnošću, zaboravio je na osjećaje, na ljubav koja se ovdje pojavljuje kao potpuna spoznaja do koje sam nije mogao doći.

Jung razvijajući misao o djelu kao o otisku autorove faze individualizacije kaže: „Nije Goethe stvorio Fausta, nego je Faust stvorio Goethea.“ Smatra da se djela ponekad odrješito nameću autoru: „Ruka mu je opsjednuta, njegovo pero ispisuje stvari u koje se njegov um zagleda sa zaprepaštenjem. Dok njegova svijest stoji pred tim fenomenom smetena i prazna, preplavljuje ga bujica misli i slika koje nikad nije namjeravao stvoriti i koje njegova volja ne bi nikad bila mogla proizvesti. No, unatoč samom sebi, on je primoran priznati da kroza sve to progovara on sâm, da se to razotkriva njegova najdublja narav pa izgovara stvari koje on svom jeziku povjerio ne bi bio nikad.“¹² Kroz ovo razmišljanje Jung govori zapravo o procesu nastanka umjetnika jer pisanjem on, asimilirajući nesvjesno, prolazi fazu individualizacije po kojoj postaje pjesnikom.

---

¹¹ Intertekstualnost ovog motiva odnosi se na rajski vrt prije prvog grijeha kada zmija pita Evu zašto im Gospodin ne daje jesti sa drva spoznaje dobra i zla.

¹² https://bib.irb.hr/datoteka/605323.JUNG_I_KNJIZEVNOST.pdf

3. ĐORĐE BALAŠEVIĆ – LJUBAVNO PJESNIŠTVO

3.1. UVOD

*Nekima se čini da su moje pjesme iste... shvatam ih potpuno... Meni su, na primer, one
Ajštajnovne formule sve iste. Nismo svi svemu dorasli!*¹³

Pisanje znanstvenog rada o još živućem i popularnom autoru, Đorđu Balaševiću, prema kojem već unaprijed imamo specifičan stav koji je rezultat našeg vlastitog ukusa, doista je izazovan zadatak. Riječ je o osobi koja u svojem pismu pokriva najprije ljubavnu tematiku, ali inspiraciju nalazi i u zavičaju, konkretno gradu i narodnim običajima svojeg društva vezanom uz pojedine blagdane i datume koji označavaju životne prekretnice. U određenim momentima prisutno je vojno („Regruteska“) i antiratno pismo („Samo da rata ne bude“), kao i kritika vladajućih vidljiva u pjesmi „Devedesete“, a podjednako i kritika malograđanštine („Sin jedinac“).

U njegovim pjesmama žene imaju glavno mjesto, glavnu ulogu, tako brojne nose nazive ženskih osobnih imena čiji niz završava s „Oliverom“, pjesnikovom suprugom, ali dok je tragao za njom, uz druge žene izbija i traženje i u konačnici shvaćanje samog sebe kao umjetnika i boema. „Još sam sretan što postojim, pišem pesme zvijezde brojim, još sam uvijek onaj isti vetropir“ stihovi su iz jedne od njegovih prvih pjesama.¹⁴

Upoznajući se s njegovim pjesmama kao da mu dopuštamo da nas kao vodič šeće ulicama Novog Sada, korzom gdje prolaze djevojke tražeći pažnju stranaca, ulicom Dositejevom kojom on luta noću kako bi čuo nečije uzdahe u snu, mostovima nad Dunavom. Upoznajemo i sve narodne običaje tog grada vezane uz vjenčanja, Badnju večer, Bogojavljenje, Ivanje, prigode gdje se mogu susreti mlade dame kao i inspiracija za pjesništvo... On je isto tako zaljubljenik u druge balkanske gradove, jugoslavenski kozmopolit: Banja Luka, Sarajevo, pa Ljubljana, pa pokrajina i država Bosna, Mađarska, Banat, Istra... Opjevao je prirodne promjene, smjene godišnjih doba, cvjetanja prvih cvjetova, povlačenje rijeke, prve pahulje. Autor, zaljubljenik u prirodu, ne može ne primijetiti ljepote zavičaja i na njih ostati ravnodušan. Ljubav i oduševljenje spram svega lijepog što ga okružuje izrasta u zanos i divljenje s običnostima. Odnos prema religiji je specifičan, iako smatra da „netko to od gore vidi sve“, ipak taj netko ostaje na pristojnoj udaljenosti od autorova života, ili ga tek ponekad proziva zbog nekih teških stvari koje mu je život donio („na strmini doda teret“). Priroda,

¹³ <https://www.goodreads.com/quotes/701531-nekima-se-ini-da-su-moje-pesme-sve-iste>

¹⁴ Đ. Balašević: „Dodir svile“, Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin“, Zrenjanin, 2001, str. 9.

religija, običaji, gradovi, ljubav tu su kako bi postale sredstvo umjetničke interpretacije, tu su kako bi umjetnik upoznao i izrazio sebe. U odnosu prema njima kao objektima on gradi subjekt – pjesnika. Ili točnije – on dobiva identitet pjesnika. Na tragu smo Šimića za kojeg „pjesnici su čuđenje u svijetu, oni idu zemljom i njihove oči velike i nijeme rastu pored stvari“. Dok je smisao starozavjetnih proroka bio masama navijestiti istinu i otvoriti oči, te su si nakon toga neki pjesnici uzimali tu misao za vodilju, Balašević kao da slijedi nepoznatog autora koji kaže da nam je „umjetnost potrebna da ne bismo umrli od istine“. U teškim trenucima, u trenucima sjete, besmisla i tjeskobe Balašević ih uglazbljuje te kaže „da tuga lepše zvuči kad se otpeva, pesma sve podnese“.¹⁵

Veći broj stihova je sabrao u zbirku pjesama „Dodir svile“. Knjige koje su nastale nakon 1990. sadrže priče koje su vezane uz nastanak pojedinih pjesama. Jednu od njih, tj. prvu od njih „Jedan od onih života“, posvetio je Anamariji, svojoj velikoj ljubavi i prvoj supruzi. Sljedeća nosi naziv „Tri posleratna druga“, a uglavnom govori o situaciji u Vojvodini nakon rata. „Kao rani mraz“ je drama koja je 2010. godine doživjela filmsko uprizorenje. Iako je pjesnik popularan te još uvijek koncertima uspijeva napuniti najveće dvorane bivše Jugoslavije, u javnosti prevladava mišljenje da su njegovi stihovi suviše jednostavni, bez estetske i sadržajne vrijednosti. Također, činjenica je da se o njemu uči u susjednim državama na satu materinjeg jezika kao o uvaženom suvremenom pjesniku.

Balašević je u svom ljubavnom opusu nastavljač književnih konvencija koje su stvorene već u srednjem vijeku i humanizmu, te ćemo u nastavku rada iznijeti bitnosti o trubadurima i Petrarki na koje se domaći pjesnik poziva, svjesno ili nesvjesno. Utjecaj pjesništva koje je odredilo i utjecalo na način pjevanja od srednjovjekovne Europe do danas prisutno je, ali ne i presudno. Ovdje nije mjesto govoriti o Balaševiću kao isključivo epigonu trubadurskog pjesništva ili samog Petrarke nego će ovaj rad u nastavku istražiti koliko je pjesnik u pjesmama uspio pokazati da je vješt stihotvorac s vlastitošću književnog izričaja i misli.

3.2. BALADA¹⁶ I TRADICIJA TRUBADURSKOG PJESNIŠTVA

*Bila je moja zlatna šansa, a tek sam načeo svoj krug; moj zlatni verni Sanco Pansa, moja zavodnica, moja ljubavnica, saborac i moj najbolji drug.*¹⁷

---

¹⁵ Isto, str. 133.

¹⁶ Balada – Balašević; nomen est omen?

¹⁷ <http://tekstovi.net/2,128,4979.html>

Balada je naziv za lirsko-epsku pjesmu u kojoj prevladava sjetna, turobna atmosfera, a kraj joj je gotovo uvijek tragičan. Balada najčešće govori o nekom tužnom događaju ili likovima, koji završe tragično. Naziv balada dolazi iz okcitanskog jezika gdje *balar* znači plesati. Junaci balada dolazili su iz legendi i nerijetko su imali nekakve nadnaravne moći. Radnja balada također je imala veze s legendama, a njezin kraj često je prikazivao smrt ili bliski susret junaka sa smrću. Odatle dolazi tragičnost balade. Ovim nazivom nazivale su se srednjovjekovne trubadurske pjesme, ponekad lirske a ponekad epske, na koje su ljudi plesali. Epski elementi su likovi i radnja, a lirski je način opisivanja radnje te elementi kojima se izražava liričnost i osjećajnost, najčešće na izrazito dramatičan način.

Ime trubadura, *trobadors*, izvedeno je od glagola *trobar* i potječe od riječi *trobar* koja na srednjovjekovnom latinskom znači nalaziti, ali i sastavljati pjesmu. Trubadurska pjesma napisana je da bi se priopćivala i prenosila pjevom, a ne čitanjem.¹⁸ Pjesmu izvodi sam trubadur ili osoba kojoj on povjerava izvedbu ili prenošenje poruke, žongler. Izvedba pjesama vezana je uz dvor, dvorski život odakle potječe i pojam udvorne ljubavi.

Glavna pokretačka snaga trubadurskoga stvaranja bila je ljubav. Društvene okolnosti nastanka trubadura su feudalno srednjovjekovno društvo gdje vitezovi odlaze u ratove, a njihove drage ih čekaju dok ih zabavljaju putujući pjevači koji se u njih zaljubljuju, iako se ta ljubav ne može realizirati. Nasuprot pojmu ljubavi u feudalizmu, gdje je brak posebice u višim staležima gotovo politički sporazum u kojem prešutnu ulogu ima miraz ili savezništvo dviju plemićkih obitelji, te je žena u pravilu podložna muškarcu, odnos između trubadura i gospoje posve preokreće uloge te se poziva na odnos vazala i njegovih podanika. Pjesnici tako često gospoje nazivaju *mi dons* – naglašavajući muški rod, što je skraćeno od *mi dominus*, naglašavajući time vazalski odnos prema svojoj gospodarici. U društvenom smislu teži položaj su imali samo robovi u robovlasničkom društvu, a pokoji trubadur se ne susteže od nazivanja tim imenom. Tim zlouporabama udvorna ljubav suprotstavlja vjernost neovisnu o zakonitom vjenčanju i zasnovanu samo na ljubavi, i potpuno poklanjanje svoje duševne privrženosti jednoj osobi, iako se ne može računati na fizičko ostvarenje tog koji put i obostranog odnosa.¹⁹ Iz toga nastaje udvorna lirika: „Nemojte se čuditi što ljubim onu koja me nikad neće vidjeti, jer nemam u srcu druge ljubavi... ja znam da nikad nisam uživao s njom i da ona neće uživati sa mnom. Daleko je dvorac i kula gdje prebiva ona sa svojim

---

¹⁸ *Trubaduri*. Zagreb: ArTesor naklada, 2012, str. 8.

¹⁹ Za takvu definiciju trubadurske ljubavi ipak se ne može koristiti sintagma „platonska ljubav“ jer pjesnici čeznu za tjelesnošću samo što je ne mogu ostvariti, dok je kod Platona ideja ljubavi neopterećena tjelesnošću.

mužem“,²⁰ a kada pjevači već ne mogu biti nagrađeni ljubavlju gospoje (bilo zato što su nižeg društvenog staleža ili zato što su već udane),²¹ oni su nagrađeni novčano – i to je nekima jedini izvor primanja, pa time i egzistencije.

Bogato raznovrsnim pjesničkim oblicima trubadursko pjesništvo tematski je utemeljeno na kultu žene, viteštva, udvorne ljubavi i služenja. Trubaduri su prvi službeni pisci u modernoj Europi, plaćani za svoj posao, shvaćajući ga životnim pozivom. I iako je glavna tema njihovih djela ljubav po kojima su najpoznatiji, trubaduri su se doticali i političkih, junačkih, satiričnih i putenih tema i u njima se bave moralnim, osobnim i političkim pitanjima.

U novijim radovima o Francescu Petrarci kritičari donose dosjetku o njemu kao nastavljaču trubadurske tradicije. Reći će da su trubaduri otkrili kontinent (ljubavnog pjesništva), a da ga je Petrarca samo nazvao svojim imenom, nalik Amerigu Vespucciju nakon Kolumbova otkrića Amerike.

3.3. PETRARKIN LOVOROV VIJENAC

Petrarkini soneti naspram trubadurskom pjesništvu nisu bili zamišljeni za izvođenje. Za razliku od njih, Petrarca je i jasno iznio identitet svoje gospoje kojoj piše pjesme - Laura de Sade, koja je već bila udana, ali toj ljubavi je ostao zauvijek odan, pa i nakon njezine smrti, iako mu ona nije nikad ljubav uzvraćala. Njoj u slavu piše pjesme, od kojih je izabrani dio skupio potkraj života u zbirku *Rasute rime*. Zbirka sadrži 366 pjesama – za svaki dan po jednu, među kojima su najbrojniji soneti.

Iako je Petrarca opisujući Lauru svojim epigonima, pa i čitateljskom ukusu, postavio ideale ženske ljepote, više nego o Lauri njegove pjesme će govoriti o njemu samome. Gotovo da ih možemo nazvati misaono-refleksivnim ispovijestima osobe s unutarnjim lomovima i pitanjima zbog svoje neostvarene čežnje.

Petrarkin je kanconijer manje dnevnik jedne neuslišane ljubavi, on postaje ispovijest čovjeka koji se, živeći na izmaku srednjega vijeka, lomio nad dilemom: kako uskladiti nove, predhumanističke ideale neodoljive težnje za srećom u ovom životu i zemaljske ljubavi s tradicionalnom kršćanskom ideologijom usmjerenom k nebeskoj ljubavi i iracionalnim strahom od smrti i vječnog prokletstva. Introspekcija s njime postaje književna

---

²⁰ *Trubaduri*. Zagreb: ArTesor naklada, 2012, str. 20.

²¹ Trubaduri su mogli biti i sitni feudalci, vojnici, građani, svećenici... Trubaduri su prvi službeni pisci u modernoj Europi, plaćani za svoj posao, shvaćajući ga životnim pozivom.

praksa. Pravi je protagonist lirski subjekt, u središtu je njegov mentalni i duhovni život, njegove krize, pitanja, molitve. Laura postaje samo simbol i povod za pisanje.²²

U *Kanconijeru* sintetizirana su nastojanja i tendencije dugogodišnje tradicije. Na njega će se, kao u savršeni uzor, ugledati nebrojeni nastavljači i epigoni, ali za života je više bio cijenjen i poznat po latinskim djelima, posebice po epu *Afrika*. Taj mu je spjev, u kojem je opjevao Drugi punski rat, pribavio najveće književno priznanje onoga doba – lovorov vijenac, kojim je 1341. svečano okrunjen na rimskom Kapitolu. Time je on zapravo kroz lik Laure kao muze opravdao smisao nesretne ljubavi u nagrađenom pjesništvu.

3.4. ANALIZA PJESMA IZ ZBIRKE „DODIR SVILE“

*Rekli su mi da je došla iz provincije,
strpavši u kofer snove i ambicije,
drug je studirao sa njom
pa smo se najzad sreli ona i ja
shvatih Bože, ovo je sazvežđe za nju provincija.
Srce stade kao dete da se otima,
tražili smo se po prethodnim životima
ostaviv iza sebe svet, zablude, promašaje koji tište
prosto, lako, ko neko beznačajno pristanište... („Provincijalka“)²³*

Čitajući Balaševićeve pjesme dolazimo do određenih struktura koje se gotovo redovito ponavljaju. Pjesnik koristi formulu koja mjestimično može varirati. Osnovi elementi te formule su: opis mjesta i atmosfere, zatim autorovo pojavljivanje u tom ambijentu, te vrhunac koji dostiže pjesma s dolaskom „nje“ i na samom kraju, ali vrlo naglašeno i Petrarci slično – analiza junakova stanja koje je u pravilu depresivno ili melankolično zbog neuzvraćene ljubavi.

Iako redoslijed varira, najčešće se elementi pojavljuju sljedećim redoslijedom:

A) 1. postavljanje scenografije, vrijeme i mjesto – kulise grada, Korzo, vlak, kavana, opis atmosfere, ljeto, jesen, more, kupalište na rijeci.

Trubadurska lirika je osuvremenjena pjesnikovim prostorom i vremenom u kojem živi te tako ispred nas iskrsavaju običaji bogojavljenke noći, Božića, svečara, svadba u Vojvodini –

²² <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=47915>

²³ Đ. Balašević: „Dodir svile“, Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin“, Zrenjanin, 2001, str. 17.

sklona sam smatrati u razdoblju Austro-Ugarske, dakle, do 1. svjetskog rata ili najkasnije do početka 2. svjetskog rata. Ambijent vlakova, bicikala, gradske gužve u kojoj draga može biti viđena samo u društvu jer izgleda još vrijede neki društveni obrasci koji govore da se djevojka ne može slobodno kretati bez pratnje, gdje vrijede pravila čednog odijevanja i neljubljenja u javnosti, a ako to čini, onda je „u prekršaju“. Uz to veliki je problem što otac dotične misli o njenom udvaraču „pa da i tvoj baba podavije rep i da novi list počne listati“ i „stari joj je bio lađar... besni ker, prema meni nikad zao sluteo je da mu volim kćer“, da bi se u drugim pjesmama vratio u svoje vrijeme – drugu polovicu 20. stoljeća, razdoblje u kojem je pjesnik rođen, a u kojem se primjećuju neke veće slobode u smislu pomicanja granica neprihvatljivog ponašanja.

Primjer ambijenta:

„Toga jutra sam stigao putničkom klasom, pa kući sa stanice časom, kroz bašče i prečice znane“

„Ne volim januar i bele zimske vragove, u svakom snegu vidim iste tragove, tragove malih stopa broj trideset i tko zna, kako polako odlaze...“

„Sa katedrale triput lupilo dosta se zvezdica na misu skupilo, pločnik ko potočić, posrebn i vijugav. Zar su se ulice ponovo smanjile il stenke brestova utanjile, ili ja to nisam predugo prošao tuda. “

„Kroz tanušnu maglu kao zejtin po staklu dan se razliva tih, mislim sredi četvrtak il već neki od njih. Najtiše što može ko sa predstave loše iskradam se iz sna, iz ogledala viri jedan stariji ja. A nad Novim Sadom vetar kinji oblake, počinje još jedan dan bez nje. Na starom Trgu slobode večna revija mode i srce štucne na tren – neki plešući mantil – ne nije njen.“

A) 2. tu je i junak:

„Kod Lazice Puža je podnošljiva gužva... Katkad poduprem šank

I tako... stara garda iz kvarta još se loži na fank

I poturaju priče da sve curice liče kada je čaša pri dnu?

Pa dobro... Možda jedna na drugu, ali nikad na nju“²⁴

Ili: „još sam bio sasvim mlad... kad je došla da se kupa lepa Protina kći. Nije znala gde sam ja, da je gledam krišom koz trsku i šaš...“

„Dolazim, sto dukata donosim, i kašmirsku maramu čudesnih boja... Dolazim da te opet zaprosim dok te drugom ne daju, ljubavi moja.“

---

²⁴ Iz pjesme „Ankica“.

B) dolazi ONA – kostimografija – opis njezinog fizičkog lika, pokreta, očiju, stvari (preko njih se samo nazire njezina osobnost – samouvjerena, plašljiva). Pjesnik ovdje u svega rečenicu-dvije opisuje nju i njenu pojavu, iako nam puno više o njoj govori to što je njena pojava vrhunac svake pjesme. Ambijent i pjesnik čekaju za njezin dolazak.

„Al' kad se spusti moja Dragana k'o ruska balerina lagana
korzo se zanjše, špalir se nadiže sve se venere pomere za jedno mesto naniže
Bela haljina u višnjama o, najljepša je, bez razmišljanja
crven kaiš a strukić stišnjen te su višnje bile svevišnje“

„Drug je studirao sa njom pa smo se najzad sreli ona i ja, svatih Bože, ovo je sazvežđe za nju
provincija.“

„Nosila je jelek svileni, kao u pesmi narodnoj i krstić znak na lančiću da nekog čeka
navodno?“

„ali penđeri miruju a te firange čipkane samo vatru potpiruju tvojom rukicom pipkane.“

„Nije me čula tiho je snila svoje lepeze, i sveće i čipke... Snila je dane mirne bez mane ko
crno-bele klavirske tipke...“

*Ponekad, ali vrlo rijetko i nešto više o njoj: „gorda naspram podsmeha i spletke poslednjih,
usamljeni galeb iznad mora osrednjih“

C) neispunjena želja da bude s njom

„za drugoga zaručena a za mene naručena kod Boga“ („Lepotuška“)

„šta ti je trebalo to, mali mišu moj, a bila si dukata vredna, šta nisi pazila, što si princa
preobrazila u ovu žabu“ (Buba Erdeljan)

„Naposletku, ti si uvek znala da sam svirac, brošić što se teško pribada. Da me može oduvati
najblaži nemirac da ću u po reči stati da se neću osvrtni nikada.“

D) opis autorova stanja spram nje, impresije, bilo da je došlo do kontakta s njom ili nije

„kad potražim put u središte sebe staze bivaju sve tešnje i tešnje, i tad se skrijem u zaklon
tvog uha kao minduš od crvene trešnje“

„Plaši me on, gde si ti? Hiljadu se stvari moglo desiti? Glupi D-mol, za kim tuguje svu noć?
Uzme me u svoju tamnu kočiju, nebo primi boju tvojih očiju, znam taj put to je prečica za
bol.“

„Prošo sam sever i jug širom pa u krug i čega sam ostao željan? Pa ne baš mnogo tog, bršljana
s jednog zida visokog i Bube Erdeljan.“

„Ne lomite mi bagrenje, bez njih će me vetrovi oduvati. Pustite ih, moraju mi čuvati, jednu tajnu zlatnu kao dukati... pod njima sam je ljubio. O, zar moram da vam ponovim? Okanite se njih jer sve ću da vas polomim...“

PRIMJER: Ulomak iz pjesme „Ne volim januar“ – pojava elemenata redosljedom A1, A2, B, C, D (prešutno):

„Bila je noć u ulici Dositejevoj, u Novom Sadu, na Dunavu. A ja sam dolazio sa jednog mesta gde su svi bili rumeni kao kuvano vino koje su pili... Gde su svi mirisali na karanfilić i pevali 'Roždestvo tvoje' ineke druge pesme... I dugo sam stajao pod njenim prozorom. A tišina je bila, samo koraci u daljini, niz Kisački drum i lepet krila oko Almaške crkve... A ipak... Dugo sam stajao pod njenim prozorom, Ali nisam uspeo da čujem kako diše u snu...“

Istu pravilnost, na primjer, možemo slijediti u pjesmi „Provincijalka“.

Pjesme su većinski pisane ovim redosljedom, ali ima i raznih kombinacija (DCBA, BDAC, ADCB...), a ponekad i koji segment može biti izbačen. Nekad je veći naglasak na A (atmosfera) ili D (opis autorova stanja). Ovisno na kojem je segmentu više naglasak, a do sada smo ustvrdili da prevladavaju A (opis mjesta i okolnosti) ili D (impresija, autorovih osjećaja), tako u pjesmama više prevladava epski ili lirski dio.

U posljednjem dijelu o Balaševiću ljubavnom opusu obratit ćemo pozornost na stilske figure koje često koristi, te možemo reći da one obilježavaju njegovo pjesništvo. On ih vješto koristi u svim gore navedenim segmentima (A, B, C, D) te ga čine izuzetnim popularnim pjesnikom:

- „ništa teže nego zalud tragati, od sto drugih nju sam hteo sklopiti, srce cupka, ali misao okleva, čeka da se stvari same dese... Tuga lepše zvuči kad se otpeva, pesma sve podnese.“ – **okismoron** (pjesma „Poslednja nevesta“)
- „malen je sobićak srce bekrije, jednu jedinu može primiti, ali ne brini – sve da santa nebo prekrije ti imaš gde prezimiti“ – **metafora** („Lađarska serenata“)
- „srebra decembra kuju prsten za tvoj prst“ – **personifikacija** („Kao talas“)
- „u jutro besana još dođe nezvana, i kao provalnik mi pretura po mislima... al to je sve što mi može“ – **metafora** („Na bogojavljenku noć“)
- „veliki datumi čekani cifrani kružićem crvenim prošli su lagano, ko carski poručnik mlad i uobražen sa svojom draganom“ – **metafora** („Marim ja“)

- „rekli su mi da je došla iz provincije, strpavši u kofer snove i ambicije, drug je studirao sa njom, pa smo se najzad sreli ona i ja, shvatih: Bože ovo je sazvežđe za nju provincija.“ Provincijalka – **metafora** („Provincijalka“)

***

U posebnu kategoriju spadaju pjesnikove dosjetke kojima namjerava izmamiti ljubav:

- „htjela bi nešto moje zauvek? Dal bi prezime moglo da posluži?“²⁵
- „idem da zaprosim jednu devojkicu. Sad u pola 4 ujutro. Sad ili nikad. „Dobro“ – kaže policajac. „Dobro“ – kaže devojkica svom srećom nešto kasnije.“²⁶
- „Sto puta sam premeštao nameštaj i tražio pravu nijansu za zidove. Uzalud. A onda se ona ponovo osmehnula, laganim pokretom sklonila kosu sa čela, i taj mali, unikatni detalj, potpuno je preporodio interijer...“²⁷
- „Na putu da postanem pokvaren dečko, sreo sam nju. Njenim ulaskom u moj život, periodni sistem elemenata postao je potpun. Čini mi se da je to mesto oduvek bilo rezervirano samo za nju i da je oduvek čekalo da se ona pojavi.“²⁸

3.5. TKO JE ONA?

Za sad smo objasnili sve segmente pojedinih balada, a u nastavku rada više ćemo se posvetiti segmentu B – njoj. Nje bez koje pjesme ne bi bilo, jer ne bi bilo ni osjećaja koji proizlaze iz odnosa prema njoj, ne bi bila bitna ni atmosfera, vrijeme i mjesto u kojem se sve to zbiva.

Neke od pjesmama nose ženska osobna imena (Eleonora, Otilia, Anita... i konačno Olivera). Većina ih je opisana u monografiji, a po poglavljima se detaljno opisuju okolnosti, odnos s određenom djevojkom koja i jest inspiracija pjesme, te kako je završila ljubavna priča. Iz knjige saznajemo i da neke nisu bile dovoljno važne ili inspirativne da dobiju pjesmu (s imenom). Pjesme tako postaju kratki sadržaj ljubavne priče s velikim naglaskom na osjećaje pjesnika u trenutku nemogućnosti imanja ili ostvarivanja ljubavne priče ili njezina nastavka, ukratko hepi enda, te ćemo ih nazvati baladama. Jedina pjesma s hepi endom jest „Olivera“ posvećena kraju pjesnikova traganja za ljubavlju, te nosi ime po njegovoj supruzi.

Pjesnik je vješt u slatkorječivosti („primjerice kad govori o vezi s Anamarijom, ona je: retki prozirni biser. Suzica uvređenog anđela... Odjek pahulje... Mala nevidljiva zvezda... Koja je

²⁵ Đ. Balašević: „Dodir svile“, Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin“, Zrenjanin, 2001, str. 17.

²⁶ <https://www.goodreads.com/quotes/820893-smislio-sam-hiljadu-stvari-koje-u-joj-reci-a-i>

²⁷ <http://www.imaginarij.com/analyses/kako-izgleda-dusa-132/>

²⁸ <http://citiram.net/citat/2700>

jedini suvenir koji ću spakovati na dno sebe kad se jedne jeseni otisnem s planeta Zemlje...“²⁹), stvaranju romantičnog ozračja („i ništa više nije važno, lice sveta zlobno i lažno se raspline začas, i nitko više nije bitan, svi su pesak prezren i sitan, pesak ispod nas...“³⁰), opisivanju detalja koji oplemenjen prisutnošću drage više ne pripada svakodnevnim običnostima (jer je i njegova zaljubljenost baš tako neprilagodljiva dnevnom redu, rasporedu, društvenim konvencijama i očekivanjima).

Vrlo brzo nas njegove pjesme uvuku u neki gotovo bajkovit svijet gdje se svaka djevojka može osjećati kao princeza dok joj se pjesnik predstavlja kao vitez na bijelom konju, koji je u potrazi za Svetim Gralom što je za našeg viteza ovdje – ljubav. I na prvi dojam pjesnik kao da postavlja svoju dragu na pijedestal koji joj pripada, ona je njegova kraljica, i o tome govori svaka pjesma zasebno; no kad ih kao puzzle složimo jednu pored druge, jasna nam je filozofska misao koju je pjesnik možda htio sakriti – govoreći da je svaka najbolja i najljepša i ona prava, shvaćamo da tu ustvari ni jedna nije (ili je možda bila u pojedinom životnom periodu?) te se postavlja pitanje tko je žena u pjesništvu Đorđa Balaševića. Inspiracija, muza, nadahnuće, osjećaj, lijepo tijelo, lijepi maniri, objekt potreban da oživi njegov statičan svijet³¹ i život bez objektivnog saznanja o njoj, ili točnije o njezinoj osobi. Balašević je u velikoj mjeri esteticist. Lijepa odjeća na lijepoj ženi s manirama koja šeece lijepim krajolikom. Za Junga to je drugi stupanj anime kao projekcija estetskih ideala – obilježavaju je još uvijek seksualni elementi, kao idealizirana žena u trubadurskoj lirici i *Dolce stil nuovo*.

Tako izgleda svaka – daleka i nedostižna, kao impresionistička slika, bez jasnih crta lica, osobina, uvjerenja, stavova, jer je pjesniku jedino bitan doživljaj koji na njega ona ostavlja. Zato ljubav i ne završava sretno, jer on nije u odnosu s osobom, već sa svojom imaginacijom. Feministička kritika ovdje ima mnogo što za reći. Sama ideja da žena bez pristanka služi kao objekt za neku svrhu muškarcu (pa makar to bilo i pjesništvo) mrska joj je. No, ako pratimo povijesni razvoj balade i trubadurske lirike, pjesnik je u tom smislu samo nastavljač nekih književnih konvencija. „Ja dragu imam, ne znam tko je, oči je ne vidješe moje, nit slast mi pruži ni zlo koje, to bolje po me...“³² Trubaduri te njihovi ovlaštene pjevači žongleri trude se ne otkriti sasvim identitet Gospoje te joj ne daju osobno ime već je nazivaju: *Najbolja Gospoja, Lijepa Nada, Slatka Dušmanka, Moja Ljetina, Ljiljan, Moja Radost, Vučica*.³³ I putujućim pjevačima žena je bila objekt jer je financirala njihovu umjetnost te je bila

²⁹ https://issuu.com/nevena67/docs/djordje_balasevic_knjige-jedan_od_o/44

³⁰ Đ. Balašević: „Dodir svile“, Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin“, Zrenjanin, 2001, str. 202.

³¹ Eksplicitno autor to i navodi u pjesmi *Ringišpil*: „Ma daj okreni taj ringišpil u mojoj glavi to ne zna nitko samo ti, bez tebe drveni konjići tužno stoje.“ Isto, str. 169.

³² *Trubaduri*. Zagreb: ArTesor naklada, 2012, str: 57. Guilhem od Poitiersa: „Pjesma ni o čemu“.

³³ Isto, str.10.

ekonomski izvor njihove egzistencije, iako je sastavljanje stihova koji put zasigurno bio plod istinske zanesenosti i obožavanja mecene. U srednjem vijeku žena je objekt jer financira trubadure, a ovdje jer inspirira pjesnika. Tko je, dakle, žena? Objekt potreban za pjesništvo? U konačnici arhetip anime prerasta na viši stupanj te žena postaje unutarnji vodič kroz nesusjesno – lik koji uzdiže ljubav (Eros) do duhovnih razina – stvaranje pjesama na putu individualizacije pjesnika.

3.6. ZAKLJUČAK O LJUBAVNOM PJESNIŠTVU

Kao zaključak poglavlja o pjesničkom opusu nudim rješenje da bi pjesnikova teška stanja, nemire duše, tugu, malaksalost riješio jedan pozitivan odgovor, jedna njegova uslišana želja. Međutim, to bi bio njegov umjetnički kraj jer bi ostao bez inspiracije koju neprestano pronalazi u drugima, jer koliko možemo shvatiti, nikad nije napisao više pjesama o jednoj osobi. Neostvarenje ljubavi za našeg je pjesnika ostvarenje umjetnosti što jako podsjeća na Proustov ciklus „U traganju za izgubljenim vremenom“ kad shvaća da je nesmislen život iskoristio da bi mu dao smisao stvaranjem umjetničkog djela od njega ili – terminom psihoanalize – postigao individualizaciju/samoostvarenje. Uvjetno pjesnika možemo shvatiti kao alkemičara koji hoteći pronaći eliksir života ili stvoriti zlato/smisao želi u duhovnom vidu ovdje i sada ljubav drage. Ne postiže je i u pjesmama za njome žudi te u konačnici „slučajno“ nalazi zlato gdje ga nije ni tražio – u sebi, a smisao u pjesničkom pozivu.

Liku alkemičara nisu toliko važna vanjska zbivanja, radnja ostvarenja, gomila likova jer su prezauzeti tražeći svoje duhovno ispunjenje koje bi po njima trebala donijeti točno zamišljena realnost – Sveti Gral ili kamen mudraca. Kod Balašavića je to druga osoba koja bi mu svojom pripadnošću više nego pronađeni Sveti Gral pružila ispunjenje. Anima je kod njega prisutna kao projekcija estetskih ideala – obilježavaju je još uvijek seksualni elementi gdje vidimo da je Balašević nastavljatelj tradicije srednjovjekovnog pjesništva. Neispunjena čežnja ono je što pjesnika potiče na stvaralaštvo jer se ne osjeća cjelovit dok toliko svjesno osjeća ono što mu nedostaje. Vlastite predodžbe kakva ona treba biti (koje prema Jungu potječu iz nesusjesnog) zapravo su dio puta pjesnika u procesu individualizacije.

Kod Junga govorimo o individualizaciji, tj. o procesu koji ljudsko biće pretvara u individuu – jedinstvenu nedjeljivu jedinku putem integracije nesusjesnih dijelova osobe. Balaševićev put je ponovo na tragu književne tradicije gdje nesretni pjevač stječe novi identitet – postaje pjesnik. Trubaduri postaju prvi profesionalni pjesnici. Petrarkine *Rasute rime* postaju manje važne kad

on prima lovorov vijenac – nagradu za književno stvaralaštvo. Balašević je u konačnici postao uspješan alkemičar koji je uz pomoć žene onim što smo nazvali „kemijskim brakom“ našao zlato. On eksplicitno koristi simbol Svetog Grala, prezirući malograđanštinu navodi : „ti silni miševi u boci javit će se ko svedoci pustolovnog traganja za Gralom... olujno je tamo gore gde nas nije puno stiglo.“ U postupku stvaranja i miješanja smjese od koje će nastati zlato ili neuništiva vrijednost u vidu pjesma Balašević više od sviju alkemičara koristi pomoć žene, što može biti treći stupanj anime – lik koji uzdiže ljubav do duhovnih razina. Ona nije samo muza ili motivacija nego sustvarateljica čitavog ljubavnog opusa. Pjesnik takvu slavu međutim nije stekao iako je pitanje je li uistinu i neće s obzirom na broj čitatelja/slušatelja i njegovu popularnost. Nastavljač književnih tradicija, pjesnik metafore, šarm za stvaranje (impresionističke) atmosfere nesvakidašnja je pojava na području bivše Jugoslavije, a koncerti su kombinacija performerera, političkog satiričara i iskrenog (posljednjeg našeg?) trubadura.

4. POLITIČKE I DRUŠTVENE TEME BALAŠEVIĆEVA OPUSA

4.1. POLITIKA, ANTIRATNO PISMO I MALOGRAĐANŠTINA

*Ne volem izbore, televizor, plakate... dosta, ako Boga znate! Ludnica je, kada, otključana
širom ostala.*³⁴

*Nek se šorom digne prašina kad bataljun suknji maršira.*³⁵

Samo jedan dio Balaševićeva opusa vezan je uz ljubavno pjesništvo, te da bismo u potpunosti opisali njegov opus u ruke trebamo prihvatiti i onaj dio stvaralaštva koji je više javni, politički, koji govori u ime nekog zamišljenog kolektiva. I u tome vidimo podudarnost s trubadurskom tradicijom, jer su ne-ljubavni stihovi, među kojima prednjače oni koji komentiraju politiku i društvena zbivanja, također prisutni i manje poznati dio njihova opusa. Komentirajući kraj prvog svjetskog rata – „Aco-Braco, derane moj tršavi... Ti i ja smo država u državi: pukoše na vražjoj burzi Franjo Josip i Habsburzi... boljševici cara skefali... Otišo na doboš Kajzer ko poslednji šalabajzer... samo nama ništa ne fali. (To il nemaš ili imaš da te s vrata spazi primaš, gušt je dati a ne stiskati. Nije gazda kesa šuplja što budzašto novce skuplja, gazda je ko ume spiskati.)“³⁶ – Balašević daje životnu filozofiju jednog balkanskog

---

³⁴ Đ. Balašević „Dodir svile“, Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin“, Zrenjanin, 2001, str. 111.

³⁵ Isto, str. 76.

³⁶ <http://tekstovi.net/2,128,8865.html>

boema, pjesnika, vjetropira. Ne zanima ga što se događa na političkoj sceni, velike svjetske promjene, politika – jer zašto bi s obzirom da na nju ni ne može utjecati – dokle god to ne utječe na njegov način života. Zaključak je da „samo nama ništa ne fali“ – misleći na sebe (pjesnika) i Acu. Ipak ne može a da pjesmom ne odgovori na neka aktualna zbivanja.

U kontekstu osamdesetih godina na području bivše Jugoslavije pjesnik neprestano kroz tekstove pjesama iznosi nelagodu spram legitimno izabrane vlasti. Tadašnji Miloševićev režim, koji od komunista postaje zagovornik velikosrpstva, pokušava preuzeti trajno vodeće mjesto za Srbe u Jugoslaviji i u takvim okolnostima ukida autonomiju koju su imale Vojvodina i Kosovo, te pokreće rat u Hrvatskoj i Bosni I Hercegovini.

Balašević je najprije antimilitarist, što sam zazire od odlaska u rat, a što zazire od samog pojma rata općenito. U „Regruterskoj“: „Stiže dan da u vojsku pođeš, mudruju usijane glave. Sine moj, kako da te pustim ti si sve što mi od nje osta... Di ćeš s tim trepuškama gustim, život baš ne zna kad je dosta...“³⁷ Takav stav iznosi i u pjesmi „Samo rata da ne bude“. Tekst prve strofe glasi: „Pijani momci prolaze duž naše tihe ulice, oni u vojsku prolaze, prate ih tužne curice brinu ih slutnje sulude – da rata ne bude. Ne mogu da me ne sete suze na vrh tvog nosića, devetsto osamdeste ulice Brane Ćosića i voza crnog ko da s njim zauvek odlazim. Znaš šta neka mora sve potope, nek se glečeri razvale, večni snegovi otope. Pa šta neka kiše ne prestaju, neka gromovi polude, samo rata da ne bude.“

Evidentna je nevoljkost kojom se najprije odlazi na vojni rok i sa strane muškaraca i sa strane njihovih ljubavi koje ih nerado puštaju, te se pri tome pjesnik prisjeća svojeg iskustva odlaska na odrađivanje vojnog roka. Taj odlazak uvelike podsjeća na mobilizaciju tijekom koje se mobilizirane ne pita je li vjeruju u opravdanost/smisao rata u koji polaze, već ih se od strane vlasti pokušava indoktrinirati i uvjeriti u određenu ugroženost domovine. Pjesma „Slobodane“ sa sarkazmom i ironijom ismijava postojeće političko stanje. Stihovi poput: „Kažu da je nekad carovo um. Gde je tu bajku samo iskopo DEPOS? Joj, ispadoše akademici, veći zlotvori neg Nemci, nisu ljudi stigli kasti fala lepo... Gledam skupštinu il šta je to već. Bife 'Prolece' u Petrovac na Mlavi. Ej, gledam one tužne kese, di baš meni da se dese da mi takve delaju o glavi?“ U kontekst kritike malograđanštine i lažnih intelektualaca o kojoj će više riječi biti kasnije, pjesnik za najveće kvaziintelektualce pa i nesposobne da što god promjene (na bolje) naglašava tadašnju političku elitu u pjesmi „Ne volim“: „Ne volim... izbore, televizor, plakate, dosta, ako Boga znate. Ludnica je, kanda, otključana širom ostala

---

³⁷ I zanimljivo je što pjesnik kroz glas svog oca nudi kao protutežu oružju: „Sine moj, gajde će ti baba kupiti, tamburu sa ticom sedefnom... cure će pred kućom kupiti. Nek se šorom digne prašina kad bataljun suknji maršira.“ Đ. Balašević: „Dodir svile“, Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin“, Zrenjanin, 2001, str. 76.

(prover'te, molim vas). E onda, ne volem... sizove i nervne bolesnike pre ih puštali za vikend, sad ih puste pravo pred kamere.“ U tim pjesmama dominiraju sarkazam i ironija koje smo već mogli primijetiti na nekim mjestima.

Balaševiću su podjednako zamjerali pjesmu „Sloboda-ne“ kao i pjesmu „Tripud sam video Tita“, dok se on sam odrekao samo posljednje, te da je nije ispjevao i da nije postala javno dostupna, spalio bi je kao i brojni pjesnici svoj mladenački opus kaže pjesnik. U njoj je veličao bitke kojih se ne sjeća i život i djelo Tita: „Nisam razumeo zastave, gužvu, znao sam tek nešto je važno jer otac me tad prigrlji snažno reče mi: 'Sine, gledaj i pamti.' I ja sam video Tita Maršala legendu tu, slobodotvorca, čoveka tog, druga i borca. Tada sam ja video Tita prvi put.“³⁸ Kasniji kritičari će pjesnika nazivati zbog ove pjesme (koje se je odrekao) Jugoslavenom, ali možda bi prigodniji naziv bio jugoslavenski kozmopolit. Rođen u Jugoslaviji, on jest primarno zaljubljenik u Vojvodinu, ali s jednakom revnošću piše pjesme posvećene i drugim gradovima spomenute države. Zato je nakon raspada Jugoslavije, kako iznosi, razočaran jer ne može nastupati u gradovima koje je nekad zvao svojim (Banja Luka). Ipak uspoređujući razdoblje prije s devedesetima opisat će ga s nostalgijom i isticanjem pozitivnih segmenata: „Mi smo bar imali razne Če Gevare i veće prevare. To mladost piri u prahu kao šećer u prahusa bundevare. Protesti sedamdesetih više su bili odraz mode, jer bokal pun slobode točen je za nas. Mi smo bar imali putovanja, perone, suze, cmakanja... Crveni pasoš bez mane što prolazi grane... Dnevnicu osamdesetih švrljani su na jarke razglednice, svet je lice šminkao zbog nas.“³⁹ Pjesmu nastavlja s refrenom koji govori kada se ta idilična mladost izmijenila: „Onda su došle devedesete, tužne i nesretne, fobične. U udžbenike i u čitanke ušle su bitange obične. Kasno je da se paniči, dali smo šansu da se ludilo ozvaniči, a sad smo prosto zgranuti.“⁴⁰ U plavoj baladi prijatelju koji je čuvar reda u državi objašnjava kako stoji situacija u zemlji: „I tad su došli popovi, pa topovi, pa lopovi, i čitav svet se izobličio. Ispuzali su grabljivci pa lažljivci, snalažljivci... Dogod je ovih frikova sa punom vrećom trikova ništa što vredi neće vredeti. Zar stvarno nema načina pred najezdom prostačina? Pa ti si školovan da hapsiš taj talog, a ne da puštaš da ti izdaju nalog.“⁴¹ Ratna zbivanja u potpunosti remete njegove odnose: „Sto puta su prijatelji u molitvi pomenuti. Da l' će mi se radovati ili glavu okretati?... Nekad smo se bratimili po pogledu, sluteći da isto sanjamo. I Bogu je prosto bilo krstimo se ili klanjamo... Svetom smo se rasipali ko đerdani...

---

³⁸ Đ. Balašević „Dodir svile“, Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin“ Zrenjanin, 2001., str. 70.

³⁹ Isto, str: 187.

⁴⁰ Isto, str: 187.

⁴¹ Isto, str: 194.

Da li su to stvarno bila bolja vremena ili smo to bolji bili mi?“⁴² Ostavlja otvoreno pitanje je li to pjesnik izražava žal za mladošću ili pak za socijalizmom. U zbirci sabranih pjesama „Dodir svile“ pjesnik je u nekoliko „predgovora“ pjesma pokušao objasniti u kojim su okolnostima pjesme nastale ili su izvođene. Pjesmu posvećenu Titu komentirao je na sljedeći način: „Ne, gospodo, mislim da se ovi redovi ubuduće tretiraju kao moj potpis pod svečanom izjavom: Nisam ja bio nikakav Titoista... A opet... Kad bih samo znao da Sve Ono nije bilo slučajno? I da je zaista provalio fazon kako da četrdeset godina drži ove Ludake i Nacionaliste na bezbednom odstojanju od Ljudi? Postao bih Titoista, istog trena... Pa makar štafetu nosio sam.“⁴³ Jedno je sigurno, on je ogorčen zbog rata koji se odvijao u narednom desetljeću. Već smo gore spomenuli „Regrutersku“ kao dio cjeline u antiiratnom pismu gdje pjesnik progovara kroz glas svog oca, za kraj spomenimo još i pjesmu „Ratnik paorskog srca“ gdje je radnja smještena u 1919., a pjeva o povratku ratnika koji iznosi svu besmislenost rata: „Kada se braca devetnaeste vrno s dalekog fronta di soldat je bivo, pričo nam kako ga trefilo zrno, pa zavrto rukav i to pokazivo... A mi... mi smo bili derani... Pričo nam braca o mirisu mora i o patroli od koje je bežo. I kako je opsovo gospn majora pa zbog tog posle na robiji ležo. A mi... mi smo bili derani... Psovo je Braca i krivce i žrtve i puške i vaške... i rov prepun blata. Reko je: 'Ne mož izbrojati mrtve, jer su se carevi igrali rata'... Negde u Braci je paorski koren i može rata i rata da bude. Al nije paor za soldata stvoren, volije zemlju i konje i ljude.“⁴⁴ Vjerojatno je zbog pjesama sličnih ovoj, antiratnih izjava i dezerterstva nastala pjesma „Noć kad sam preplivao Dunav“: „Na mostu smena straže, znao sam da me traže, žandara nema koji ne zna moj lik. Zar moja glava vredi sto forinti, Gospodo draga? Pod slikom toliko piše, vredi bar krajcaru više... I te sam noći preplivao Dunav ,dubok i strašan, oprosti velika reko, al ja sam morao preko...“⁴⁵

Način na koji je pjesnik predstavio stanje u zemlji vrlo je kritičan i ironijski prikazan. Čini se da su te negativne konstatacije o stanju u zemlji potpuno vezane uz političare kao posebnu društvenu skupinu. Pjesnik zapravo potvrđuje da postoje negativni stereotipi koji vladaju na Balkanu – o nesposobnim političarima, a možda i uopće o nemogućnosti provođenja demokracije jer za to nema valjanog kadra. Tim vladajućima je Balkan, čini se, i dalje „bure baruta“ – izrazito grubo, militantno ozračje i patrijarhat mentalitet su koji vlada na kraju 20. stoljeća. Autopredozbna kojom sebe i „svoje ljude“ – pjesnike, umjetnike i prave intelektualce opisuje pozitivna je i gradi se u kontrastu prema prethodno navedenoj skupini.

---

⁴² Isto, str. 200.

⁴³ Isto, str. 73.

⁴⁴ Isto, str. 129.

⁴⁵ Isto, str. 139.

U pjesmi „Ne volim“ pjesnik nastavlja: „Ne volim... zatucane, gratis, kravataše, hipohondre što se plaše da dobiju rak od razmišljanja. Ne volim... one lopuže što voze kola tuđa znaju azbuku do pola miču usnama dok sriču pejdžer (njih se malko gadim, pravo da ti kažem). Ne volim... štreberčine, večne odlikaše, crne rolke i sektaše, ne padam na Tibet ili Burmu. Ne volim... škrtariju, intelektualce koji važno vrte palce, kupiš ih za špricer i kavurmu (koju ja lično ne volim).“⁴⁶ Očigledno pjesnik kritizira formalizam, pretjerano teoretiziranje, neku nadutost i samodopadnost bez pokrića koja mu je posebno mrska kada shvaća da je jedan iz takve skupine oženio njegovu bivšu ljubav (jednu od). U pjesmi „Buba Erdeljan“ stoji: „Nešto pre fajrunta stigla mi tipčina sa onim hitlerskim brčićima, pečatnim prstenom, kravatom labavom. Da časti... oduševljen zabavom... Al ja baš nisam fan napadnih pedera što večno jure konobarice i mirišu na berbera... Tip reče: 'Ovde sad s dve fine ženice' Uf! Dve opake raspuštenice. Namignu mangupski: 'Svi malo šaramo...' Namignuh i ja, kao : 'Naravno...' Šta ti je trebalo to moja lepojko, da pođeš za ovu barabu? Što nisi pazila, što si princa preobrazila u ovu žabu.“⁴⁷ U pjesmi „Sin jedinac“ koja je autobiografskog karaktera iznijet će opis žena svog vremena koje mu nisu po ukusu s dozom samodopadnosti: „Ja sam otrov za udavače, trepću oči nevalice, uzdišu ko zevalice, usne napuće. Jednoj miraz mlin što melje, drugoj lanac i po zemlje, trećoj cifra tolka da se samo šapuće...“⁴⁸ Kritike nije poštedio ni svoju užu i daljnu rodbinu: „Ne volim ujne, strine, šogore, komšiluk, od njih ništa dobro nije došlo“, a zatim „Hej, pusti kose pune polena, hajde baš u inat babarogama, opla digni suknju iznad kolena...“⁴⁹

Pjesnik često govori u ime onih koji ne vjeruju ljudima koji nose kravate na Balkanu, prozivajući ih za malograđanštinu, glupavost, nesposobnost, lažni mir, karijerizam, život bez života. Prezirući „one s kravatama“ pjesnik kaže „da su loši đaci, odjednom, svetom vladali“, a priznaje kao „prave momke“ samo one sebi slične jer pjesnici život vide u svim njegovim bojama: „Moj drug iz detinjstva život posmatra škrto, vidi nebo i zemlju, ma ima pravo. Ja sam prokleti pesnik koji stoji na kiši, koji laže i voli.“⁵⁰ U pjesmi „Prva ljubav“ ističe: „Danas je na sedmom nebu, kažu mi da čeka bebu, našla je sigurnost, sreću, dom. Ima muža inženjera, pred kojim je karijera i mjesto u društvu visokom. Ja još kradem dane bogu, ja još

---

⁴⁶ Isto, str. 111.

⁴⁷ Isto, str. 62.

⁴⁸ Isto, str. 135.

⁴⁹ Isto, str. 138.

⁵⁰ Isto, str. 53.

umem ja još mogu da sam sebi stvorim neki mir, još sam sretan što postojim, pišem pesme, zvezde brojim, još sam onaj isti vetropir.“⁵¹

4.2. KAKO PJESNIK VIDI VELIKE SVJETSKE SILE?

U pjesmi pod naslovom „Virovitica“ naglasak je stavljen na strane zemlje i to kako ih pjesnik vidi: „Ja nikad do sad nisam bio u Americi i ne nameravam. A baš bi voleo da vidim Kaliforniju i još par tačaka. Al imam strašnu fobiju od onih narkosa i tamnocrnih mačaka. So sorry USA, možda si ti OK? Možda me priče varaju? Al ja bih ipak ostao tu... I nikad nisam bio u Sovjetskom Savezu i ne namjeravam. Bio bih u tom savezu kao u nekom kavezu? Nemam tih nerava... Izvini SSSR možda si sasvim fer? Možda me priče varaju, al ja bih ipak ostao tu. Imamo neke veze Rusi i ja. Onaj me Dostojevski jednostavno obara. Al nisu svi ko Dostojevski, mene plaši Sibirevski? Taj je prohladan. I ja ću ostati tu. U Virovitici ne postoje pritisci, i žive mirno svi kao hipici, u Virovitici.“⁵² Pjesma je pomalo naivna i stereotipizirajuća, ali je stav autora prema bijelom svijetu jasan: politika, tj. Pokret nesvrstanih učinio je to da se Jugoslavija dovoljno distancira od obje svjetske velesile u kontekstu Hladnog rata, gdje pokušava od jednog ili od drugog društvenog uređenja preuzeti ono najbolje, s time da je pjesnik slobodan iznijeti glavne probleme obaju blokova. Ukratko se potrudio pronaći par nedostataka o svakoj zemlji kako bi opravdao svoj ostanak na Balkanu, odnosno svoje zadovoljstvo životom na periferiji gdje je život pomalo usporeniji od onih u centrima moći koje spominje, jer njemu kao pjesniku ne odgovara ni kapitalistički tempo života ni nesloboda (nešto najgore što umjetnik može poželjeti?) koja je obilježje socijalističkih društava koja su u vrijeme nastanka većine pjesama uspostavljena u Istočnoj Europi.

---

⁵¹ Isto, str. 9.

⁵² Isto, str. 81.

5. ZAKLJUČAK

U radu naslovljenom „Pjesništvo Đorđa Balaševića“ pokušali smo pokazati koji su to utjecaji visoke književnosti vidljivi u zbirci pjesma „Dodir svile“ i koje teme pjesnikov opus pokriva. Kao i kod svih pjesnika većeg opusa i kod Balaševića nailazimo na različite utjecaje, stilove, tradicije, a trubadursko pjesništvo samo je jedan od njih. Složit ćemo se s D. Stanojevićem⁵³ koji ga naziva romantičarem upravo zbog lajtotiva romantičarskog pjesništva – te potrage za plavim cvijetom – koja je tako prisutna da od pjesnika radi gotovo skitnicu kako bi skitajući došao do dubljih poticaja i otkrivenja. Temeljni i veći dio njegovog opusa svakako je ljubavno pjesništvo (oplemenjeno epskim momentima) kojem smo djelomično pristupili feminističkom kritikom, ali i proučavajući model arhetipa alkemičara koji u suradnji s ženom alkemijskim brakom dolazi do zlata, u ovom slučaju pjesničke zbirke. Stanojević ga na drugom mjestu naziva i postmodernistom; ako uzmemo da je jedna od odlika postmodernističkih pjesnika doza ironije i odmaka s kojim promatraju (osrednjosti) oko sebe vjerujući pri tome u svoj pjesnički genij koji osrednji ne mogu otkriti, sasvim je u pravu. „Nekima su moje pesme skroz iste. Shvaćam ih u potpunosti. Meni su naprimjer sve one Ajštajnovne formule iste. Nismo svi svemu dorasli.“⁵⁴ Ironija je glavni način obračuna pjesnika s politikom i malograđanštinom te smo analizom ustvrdili kakva je slika bivše Jugoslavije devedesetih godina u njegovu opusu – militarizam, priprema za rat bez kritičkog razmišljanja masa, podložnost manipulaciji i demagogiji koju tek rijetki prepoznaju.

Pitanje koje smo postavili kao temeljno – u čemu pjesnik pronalazi inspiraciju ili zbog čega piše – pitanje je o uzroku nastanka književnog djela. Jednostavnom sintagmom pjesnički poziv objasnili bismo suštinu, no nikako ne i sve što se iza toga poziva krije. Psihologija i praksa psihoanalize daju svoj doprinos interpretaciji književnih djela, što smo pokušali istražiti na djelu suvremenog popularnog autora povezujući njegov književni put, ili njegovo stvaralaštvo, s individualizacijom – pronalaženjem i shvaćanjem sebe kao pjesnika. Pri tome smo se osvrtni i na intertekstualne utjecaje – književni kanon s naglaskom na Goetheu, te analizirali određene stilske figure koje se učestalo pojavljuju, čime ih možemo smatrati odrednicama Balaševićeva pjesništva. I već poznati motivi i figure obrađeni su s određenim odmakom čime pjesnik svome djelu daje određenu vrstu postmoderne ironije što čitavom njegovu opusu daje dozu originalnosti.

---

⁵³ Dobrivoje Stanojević u pogovoru „Dodira svile“, str. 213.

⁵⁴ <https://www.goodreads.com/quotes/701531-nekima-se-ini-da-su-moje-pesme-sve-iste>

Brojnost i posjećenost koncerata, broj izdanih albuma, zbirka pjesama te film dovoljan su razlog, ako već ništa drugo, da autora kao popularnog pjesnika respektiramo i podarimo mu pažnju koju zaslužuje. Sam će za sebe reći u autobiografskoj prozi da su ga pri pokušaju marginaliziranja glazbenici smatrali pjesnikom (zamjerka da pjesme ne pjeva, već recitira), a pjesnici glazbenikom, pri čemu možda sam poentirala uzrok nesporazuma – nismo spremni gledati umjetnost izvan njezinih granica. Kada bismo tome pridodali performanse koje pjesnik izvodi na svakom nastupu, jasnije bismo shvatili da je on zapravo pojava koja voli zbunjivati publiku, stječući na taj način sve više fanova. Njegov doprinos popularnom ljubavnom pjesništvu širi je nego što ovaj rad u svojim okvirima može prikazati, stoga neka se smatra tek jednim pokušajem da se pjesniku počne pridavati pažnja i u akademskim krugovima.

6. LITERATURA

1. Anthony Stevens: „Jung“. Sarajevo: Šahinpašić, 2007.
2. Maggie Hyde i Michael McGuinness: „Jung za početnike“. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 2001.
3. Đorđe Balašević: „Dodir svile: pesme koje su otpevale svoje“. Zrenjanin: Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin“, 2001.
4. Northope Frye: „Anatomija kritike“. Zagreb: Naprijed, 1979.
5. Sigmund Freud: „Freud i Mojsije: studije o umjetnosti i umjetnicima“. Zagreb: Prosvjeta, 2005.
6. „Trubaduri“. Zagreb: ArTesor naklada, 2012.
7. „Kako vidimo strane zemlje. Uvod u imagologiju“. Ur. Davor Dukić. Zagreb: Srednja Europa, 2009.
8. https://bib.irb.hr/datoteka/605323.JUNG_I_KNJIZEVNOST.pdf, 21.3.2017.
9. Maria Todorova: „Imaginarni Balkan“. Zagreb: Ljevak, 2015.
10. Johann Wolfgang Goethe: „Faust“. Zagreb: Školska knjiga, 2006.
11. Ivo Hergešić: „Shakespeare – Moliere – Goethe“. Zagreb: Znanje, 1978.
12. Dean Duda: „Kulturalni studiji. Ishodišta i problemi.“ Zagreb: AGM, 2002.